

АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ ГРОДЗІНСЬКИЙ

(до 80-річчя від дня народження)

Наукова спільнота України та світу 3 грудня 2006 року відзначила ювілей видатного вченого-ботаніка, еколога, фізіолога, академіка НАН України Андрія Михайловича Гродзінського.

Андрій Михайлович залишився в історії біологічної науки як творець нового напрямку — вивчення хімічної взаємодії рослин, або алелопатії. Він сформулював ключові постулати, створив наукову школу, написав фундаментальні праці.

Андрій Михайлович Гродзінський народився 3 грудня 1926 р. в м. Біла Церква Київської обл., в родині декана агрохімічного факультету Білоцерківського сільськогосподарського інституту. Трудову діяльність почав у 1942 р. співробітником агрохімічної лабораторії Казахського НДІ землеробства. Після навчання у сільськогосподарському технікумі і служби у Радянській армії він вступив до Білоцерківського сільськогосподарського інституту, який закінчив з відзнакою. У 1955 р. А.М. Гродзінський став аспірантом Інституту фізіології рослин та агрохімії АН УРСР. У 1958 р. успішно захистив кандидатську дисертацію, працюючи молодшим науковим співробітником Інституту ботаніки АН УРСР.

У 1965 р. А.М. Гродзінського призначають заступником директора Інституту ботаніки АН УРСР, того ж року він стає директором ЦРБС АН УРСР і захищає докторську дисертацію на тему «Алелопатія в житті рослин та їх угруповань». Свою подальшу наукову діяльність Андрій Михайлович присвятив дослідженню хімічної взаємодії рослин, механізмів дії біологічно активних речовин, пізнанню особливостей алелопатії у різних типах рослинності. Особливу увагу він приділяв вивченню особливостей алелопатичної взаємодії у різних типах рослинності та різних фітоценозах. Результати багаторічних досліджень оприлюднено у монографії «Основи хімічної взаємодії рослин», що вийшла друком у 1973 році. Автор дає наукове визначення алелопатично активних речовин — колінів як суміші фізіологічно активних речовин, що виділяються рослинами або утворюються у їх безпосередньому оточенні внаслідок дії гетеротрофних організмів, фізико-хімічних факторів і позитивно чи негативно впливають на інші рослини або ж ту саму рослину, яка їх індукує. Природа сполук, що утворюють коліни, складна та мінлива, рослина-акцептор сприймає їх у цілому — отже, неактивні компоненти цієї

суміші можуть посилювати чи послаблювати дію фізіологічно активних речовин. Головним завданням аелопатії А.М. Гродзінський вважав дослідження сумарної дії колінів і розкриття механізмів реальної взаємодії рослин, яка відбувається у природі.

Андрій Михайлович був широко ерудованою людиною, підтримував і стимулював створення та розвиток нових наукових напрямків дослідження у Національному ботанічному саду, який він очолював упродовж 1965—1988 рр. За його сприяння започатковано роботи у галузі медичної ботаніки, фітодизайну, паркознавства та зеленого будівництва. Він цікавився проблемами космічної біології, зокрема можливістю використання епіфітних тропічних орхідей під час тривалих космічних польотів. Важливим є внесок Андрія Михайловича у розробку теоретичних та методичних питань інтродукції та акліматизації рослин, екології, охорони природи, підвищення родючості ґрунтів, боротьби з бур'янами, впровадження нових плодкових і сільськогосподарських культур, квіткових і декоративних рослин.

Андрій Михайлович докладав багато зусиль для відтворення та розвитку дендрологічних парків — Олександрії, Софіївки та Тростянецького, які є перлинами світового паркобудівництва.

З 1967 р. очолював роботу Ради ботанічних садів України і Молдавії, особлива увага при цьому спрямовувалася на збереження біорізноманітності, інтродукцію та акліматизацію нових видів, селекційну діяльність, створення мережі ботанічних садів України.

У 1973 р. Андрія Михайловича обрано членом-кореспондентом АН УРСР, а в 1979 — дійсним членом АН УРСР. З 1974 р. і до кінця життя він працював академіком-секретарем Відділення загальної біології АН УРСР.

Андрій Михайлович був надзвичайно активною людиною, абсолютно небайдужою. Особисто брав участь у будівництві нового корпусу для відділу аелопатії на території Ботанічного саду, створенні нових ландшафтів, композицій, малих архітектурних форм. Як правило, робочий день розпочинав о 8-й ранку з обходу Ботанічного саду. Часто брав з собою сікатор або ж пилку, не проминав сухих та пошкоджених рослин, спілкувався з кураторами ботаніко-географічних ділянок саду, селекціонерами, фахівцями. Давав поради, уважно прислухався до думок та пропозицій, був по-справжньому демократичним, відкритим для обміну думками.

Андрій Михайлович виховав цілу школу науковців. Під його керівництвом підготовлено 4 докторів та понад 30 кандидатів наук. Він написав 7 монографій, більше 300 наукових і науково-публіцистичних праць. Був головним редактором журналу «Фізіологія і біохімія культурних рослин», республіканського міжвідомчого збірника «Інтродукція і акліматизація рослин», членом редколегій ряду всесоюзних та республіканських журналів, а також «Червоної книги Української РСР».

Андрій Михайлович був легким у спілкування, без пихатості, з повагою ставився до людей незалежно від їхнього статусу. Він був людиною надзви-

чайно працювотою, справжнім «генератором ідей», життєлюбом, з тонким почуттям гумору. Андрій Михайлович пішов з життя, маючи багато задумів, незавершених планів, цікавих ідей, які підхопили його учні та послідовники. У Національному ботанічному саду успішно працює відділ алелопатії, майже щороку захищаються дисертації з проблем хімічної взаємодії рослин, щорічно восени проводиться «День алелопатії», на якому з доповідями виступають науковці з багатьох країн світу. У відділі є музей Андрія Михайловича Гродзінського, який створено на базі його наукового кабінету-лабораторії: він сам спроектував великий круглий стіл, який легко обертався і на якому він розміщував свої записи, друкарську машинку, відбитки статей, монографії, словники. Свої думки Андрій Михайлович нотував у блокнот, який завжди носив у нагрудній кишені сорочки або піджаку, а також записував на диктофон. Він цікавився новинками літератури, мистецтва, технічними досягненнями.

Андрій Михайлович Гродзінський залишився у нашій пам'яті як видатний учений, прекрасна людина, вчитель і наставник, наукові ідеї якого знайшли продовження у працях його учнів і колег. Світла пам'ять про А.М. Гродзінського завжди житиме у наших серцях, а його внесок у фундаментальну біологічну науку сприятиме її подальшому розвитку.

I.V. КОСАКІВСЬКА